

RAFKO VALENČIČ

Ob 1600-letnici smrti svetega Hieronima – našega rojaka s Krasa

1600-letnica smrti cerkvenega očeta sv. Hieronima (419–2019) je priložnost, da se Slovenci spomnimo moža, ki je s svojim prevodom Svetega pisma iz izvirnih jezikov – hebrejščine, grščine in aramejščine v latinščino – prispeval v zakladnico evropske in svetovne kulture. Tudi njegove teološke razlage, pisma, historiografski in polemični spisi govorijo o človeku izjemne izobrazbe in delavnosti, pa tudi kristjanu, ki je svoje življenje usmerjal dosledno v duhu evangelija kot nenehno spreobrnjenje v duhu odpovedi in spokornosti, pri čemer je bil številnim sodobnikom in prijateljem učitelj in zgled, vreden posnemanja. Rojen je bil v Stridonu, na prostoru med Akvilejo (Oglejem) in Emono (Ljubljano), v kateri je živela močna krščanska skupnost, kar potrjujejo že znane in novejšje arheološke raziskave (v letih 2017–2018).

Ključne besede: sv. Hieronim, cerkveni oče, 1600-letnica smrti, prevajalec Svetega pisma, pisatelj in historiograf, geografska lega Stridona, Akvileja – Emona

Ko se je krščanski in kulturni svet leta 1919 spominjal 1500-letnice smrti cerkvenega očeta, prevajalca Svetega pisma in vsestranskega učenjaka sv. Hieronima, so znanstveniki pohiteli z razpravami o njegovem življenju in delu - prevajalskem, zgodovinskem, teološkem, polemičnem, pastoralnem in še kakem drugem področju, prav tako s kritičnimi izdaji njegovih del. Med drugim so se dotaknili tudi geografske lege Stridona, svetnikovega rojstnega kraja, ki že stoletja dviga polemiko in buri domišljijo številnih raziskovalcev njegovega rojstnega kraja, predvsem pa njegovega pomena za krščansko teologijo in evropsko kulturo. Tako so se oglasili Franjo Bulić (1921),

Ferdinand Cavallera (1922), Antonio Vaccari (1921), Miroslav Premrou (1920), Roko Rogošić (1928), nekaj pozneje Franc Ksaver Lukman z izdajo Hieronimovih pisem (I-II, 1941), J. N. D. Kelly (1975), v novejšem času pa Mate Suić (1986), Josip Bratulić (1990), Rafko Valenčič (2007), Stanko Josip Škunca (2018), Heinrich Schlange-Schöningen (2018) in drugi.

Ob obletnici Hieronimove smrti (419–2019) se vrstijo razne dejavnosti, ki bodo obeležile spomin na njegovo življenje, predvsem na bogato dediščino, iz katere živi evropska in svetovna kultura. Pomislimo zlasti na prevod Svetega pisma iz izvirnih jezikov v latinščino, imenovan *Vulgata*, iz katerega so se poleg

teoloških in drugih cerkvenih ved, zlasti bogoslužja, napajale tudi druge znanosti in umetnosti, kot so pravo, pedagogika, literatura, slikarstvo, glasba, pregovori itd. Bogastvo njegovega življenja in njegov ognjevit značaj sta navdihnili slikarje in kiparje, da so ga upodabljali kot asketa in puščavnika, spokornika in betežnega starčka, prav tako kot prevajalca, razlagalca in ljubitelja Svetega pisma. Krščanska ikonografija ga upodablja sredi prevajanja s peresom v roki, ob premišljevanju Kristusovega trpljenja in minljivosti življenja, sklonjenega pred križem ali zazrtega v mrtvaško lobanjo, odetega v puščavniško obleko sredi neprijazne kamnite votline, s kamnom, s katerim se trka na prsi in priznava svoje grehe, sredi trnja, s katerim premaguje telesne skušnjave, s trobento, s katero sebe in druge opozarja na minljivost življenja, v družbi leva, ki mu je izdrl trn iz noge, kot umirajočega starčka, ki zadnjič prejema sv. obhajilo. Ob naštevanju teh značilnosti je upodobitev svetnika z rdečim kardinalskim plaščem in klobukom kričeč zgodovinski anahronizem. Nihče izmed zahodnih cerkvenih očetov – ne Avguštin ne Ambrož ne Gregorij Véliki – ni bil upodobljen tako pogosto in v tako različnih življenjskih okoliščinah, čeprav ni bil ne škof ne papež kakor njegovi tovariši.

ŽIVLJENJSKA POT SV. HIERONIMA

Kdo je bil Hieronim, ki že poldrugo tisočletje izziva s svojim življenjem, krščansko doslednostjo, delavnostjo in spokornostjo, pa tudi s svojim ognjevitim in polemičnim značajem? Odgovora ne smemo iskati v besedah, ki jih – še danes! – pogosto slišimo: »Oprosti mi, Gospod, ker sem Dalmatinec!« - »Parce mihi Domine, quia Dalmata sum!« Teh besed sam ni nikoli ne rekel ne zapisal. Tako ga je po njegovi smrti v slabšalnem pomenu okarakteriziral kot Dalmatinca njegov nasprotnik Paladij Galat (Palladius Galata; 431). Dalmatinci, potomci staroselcev Ilirov, pa so v Hieronimovih očeh veljali za »divje ljudstvo« (»feroces Dalmati«).

OTROŠTVO IN MLADOST

Hieronim je bil rojen okrog leta 347 v Stridonu, utrjenem mestu (oppidum), na nekdanji meji med Dalmacijo in Panonijo. Pogosto se navaja podatek iz njegovega dela *O slavnih možeh* (*De viris illustribus*), v katerem na zadnjem mestu med navedenimi osebami sebe predstavi z besedami:

»Hieronymus, Eusebii filius, oppido Stridonis natus, a Gothis eversum, quondam Dalmatiae Panoniaeque confinium fuit.«

»Hieronim, sin Evzebija, rojen v mestu Stridon, ki so ga porušili Goti, in je bilo nekdanj na meji med Dalmacijo in Panonijo.«

Ime Hieronymos je grškega izvora (hierón, ónoma), kar pomeni sveto ime. To daje slutiti, da so bližnji ali daljni predniki prišli iz Grčije, kar v tistem času ni bila nobena posebnost. Rodil se je v premožni krščanski družini, ki je imela pristave (posestva), gozdove in služinčad. Očetu je bilo ime Evzebij, materino ime ni znano, pač pa ime tete Kastorine, očetove sestre, s katero Hieronim ni bil v najboljših odnosih, čeprav si je sam za to prizadeval. Morda je bila temu vzrok kaka zamera, ko je po smrti staršev Kastorina prevzela skrb za nečake. Hieronim navaja:

»Prosim te torej ..., imejva mir, ki nam ga je Gospod zapustil; in Kristus naj se ozre na mojo željo in na tvoje srce. V kratkem bo pred njegovim sodnim stolom prejela plačilo ali kazen obnovljena ali razdrta sloga. Če ti ne boš hotela ..., jaz bom prost; ko se bo to moje pismo prebralo, me bo odvezalo« (*Pismo 13*).

Brat Pavlinijan je sledil Hieronimovemu zgledu asketskega in meniškega življenja vse do časa bivanja v Betlehemu. Leta 398 Hieronim pošilja Pavlinijana v Stridon, da uredi dediščino, če jo je sploh še kaj ostalo po uničevalnem pohodu Gotov, da bo poplačal dolgove za samostane v Betlehemu v Palestini.

Mlajša sestra, njeno ime ni znano, je sicer zašla na kriva pota (glede verskih resnic ali nramnega življenja?), a se je po prizadevanju diakona Julijana spreobrnila. Priporoča jo akvilejskim klerikom Kromaciju, Jovinu

in Evzebiju, ti pa naj spodbudijo škofa Valerijana, da jo s pismom spodbudi in utrdi v zvestobi. Tedaj se spominja tudi svojih mladostnih spodrseljav in pravi:

»Sami veste, kako spolzka je mladosti pot, na kateri je tudi spodrsnilo in po kateri tudi vi niste brez strahu hodili. Zlasti zdaj, ko je na tej poti, jo morajo vsi z nauki podpirati.« (Pismo 7,4)

Spominja se vrstnika in prijatelja Bonoza, s katerim so ga vezale ne samo mladostne vezi, igre v rojstnem kraju in domačem okolju, ampak tudi prizadevanja za asketsko in puščavniško življenje. Z Bonozom, ki se je pozneje odločil za puščavniško življenje na nekem dalmatinskem, verjetno kvarnerskem otoku, se je družil tudi v času bivanja v Rimu in Trieru.

Družina je otrokom, Hieronimu, bratu in sestri omogočila splošno in krščansko vzgojo. Hieronim je bil krščen v času bivanja v Rimu, ne v Stridonu ali v Akvileji, kakor nekateri navajajo; glede brata in sestre ter njunega krsta nimamo omemb. Hieronim je očitno kazal izredne sposobnosti, da mu je družina omogočila bivanje in študij v Rimu in pot v Trier.

Življenje v domačem okolju je Hieronima prej oviralo kot spodbujalo k uresničenju mladostnih načrtov. Glede življenja v domačem Stridonu izraža kritičen pogled. Pravi:

»V mojem rojstnem mestu namreč, kjer je zarobljenost doma, je bog trebuh in se živi tja v en dan; svetejši je, kdor je bogatejši.« (Pismo 7,5)

BIVANJE V RIMU IN V TRIERU

Leta 358 je Hieronim skupaj z Bonozom odšel v Rim na nadaljnje izobraževanje, kar bi bila današnja srednja in višja šola. Pod vodstvom učitelja Elija Donata je bral latinske klasike (Virgila, Cicerona, Plinija ml., Horacija, Ovida in druge). Segal je tudi po grških filozofih in klasikih, dostopnih v latinskih prevodih (Platon, Aristotel, Homer, Herodot in dr.), ki so širili njegovo znanje in tedanjo kulturo. Pozneje pogosto navaja njihove misli po spominu. Poleg gramatike in retorike so mu bila domača tudi pravna vprašanja. Tedaj je pričel »z veliko skrbjo in muko zbirati«

lastno knjižnico, ki je »ni mogel pogrešati«; to je storil tako »z nakupom kot tudi z lastnim prepisovanjem« (Pismo 22,30). Ob rimskih in grških klasikih je izostril svoj čut za lepoto in stil govora in pisanja, pa tudi odprtost za navdihe in ustvarjalnost.

Na več mestih Hieronim omenja, da so mladostna leta sredi Rima zaznamovali tudi napačni koraki. V času bivanja v Kalcidski puščavi se spominja »razkošnosti rimskih dni«, udeležbe »pri dekliških rajanjih« (Pismo 22,7), ki mu še vedno rojijo v predstavah in mislih, kar je grenilo njegovega duha in izčrpavalo njegovo od posta in pokore izčrpano telo. Z apostolom Pavlom se zaveda dvojne postave, vpisane v človeškega duha in ude. Iskreno priznava, da je tudi sam podlegel skušnjavam, kar sedaj obžaluje in se ne neha pokoriti, druge pa opozarja na nevarnosti, ki jim pretijo (Pismo 7,4). Navaja pa tudi drugo plat. Po krstu, ki ga je v odrasli dobi leta 366 prejel iz rok papeža Liberija (352–366), je ob nedeljah skupaj z drugimi obiskoval svete kraje in grobove mučencev, zlasti katakombe. Zdi se, da je bil to prvi veliki preobrat v njegovem življenju, ki je usmerjal njegove odločitve in korake.

Po bivanju in študiju v Rimu se je Hieronim, ki se mu je pridružil Bonozus, podal v Trier v Galijo, v pomembno središče tedanjega rimskega cesarstva. Ni znano, kaj je bil temu razlog; morda študij, državniška praksa, najverjetneje pa glas o asketskem in puščavniškem življenju, o katerem je tu pripovedoval sv. Atanazij Véliki, pregnanec z vzhoda. Zdi se, da je Hieronim tedaj našel odgovor za svojo življenjsko pot in se odločil za življenje po vzoru asketov in menihov z vzhoda. Bral in prepisal je *Razlago psalmov* in *Sinode* sv. Hilarija iz Poitieja.

Po Rimu in Trieru se je Hieronim vrnil v Stridon, ki je zanj, svetovljana tistega časa, pomenil kulturno in versko mrtvilo. Podal se je v bližnjo Akvilejo (Oglej), ki je tedaj doživljala duhovni razcvet in je bila pomembno središče krščanstva tistega časa. V Ogleju se je zadržal kaka tri leta. Okrog škofa Valeriana (369–388?) so se zbirali moške in žene, kleriki in laiki, ki

so si prizadevali za globlje duhovno življenje. Hieronim jih imenuje »zbor blaženih« (»chorus beatorum«). Med njimi so bili Kromacij, poznejši akvilejski škof, Evzebij, Jovinus, diakon Julijan, Helidor iz Altina, starček Pavel iz Konkordije, Rufin, znanec iz časov bivanja v Rimu. Odlikovali so se po molitvenem življenju, branju Svetega pisma, prizadevanju za askezo in krščansko popolnost. Tedaj je Hieronim navezal stike tudi s skupnostjo emonskih devic in z menihom Antonijem, katerim je pisal več pisem (prim. *Pismo 11 in 12*). Hieronim toži, da mu Antonij na deset njegovih pisem ne odgovarja. Duhovito in žolčno pravi:

»Že deset pisem ..., polnih vljudnosti in prošenj, sem ti poslal, ko se tebi niti zganiti ne ljubi ... Veruj mi, če bi mi čut za dostojno pisanje ne branil, bi ti v svoji nejevolji takih nadrobil, da bi mi začel odgovarjati – vsaj iz jeze ... Zopet te prosim: bodi prijatelj prijatelju in privoščič sohlapcu besedo.« (*Pismo 12*)

ODHOD NA VZHOD

Zaradi nesporazumov v Stridonu in Akvileji, zlasti pa v želji, da bi se posvetil meniškemu življenju, se je Hieronim podal na pot proti vzhodu in obiskal Sveto deželo. Z ladjo je došel do Aten, nadaljeval pot v Sirijo in Antiohijo. Potovanje ga je izmučilo, pomoč mu je nudil prijatelj Evagrij, srečal se je s puščavnikom Malkom, katerega življenje je pozneje opisal. Nato se je podal v Kalcidsko puščavo, da bi živel kot puščavnik. Sveto pismo je bila njegova duhovna hrana. Latinec po vzgoji in čutenju se je lotil učenja grščine, spreobrnjenec – Jud pa ga je poučeval v hebrejskem jeziku. Ni šlo vedno gladko in brez težav. Temu so se pridružili še nesporazumi med puščavniki glede nauka o Sveti Trojici. Ti so ga obtožili krivoverstva. Po vrnitvi v Antiohijo ga je škof Pavlin posvetil v duhovnika s pridržkom, da ne bo opravljal duhovniške službe. Prednost je dal meniškemu življenju in preučevanju Svetega pisma, pri čemer je rad poslušal razlage tedanjih krščanskih pisateljev z vzhoda: Apolinara, Gregorja Nazianškega, Amfilohija in drugih.

Leta 382 sta ga škofa Pavlin in Epifan vzela s seboj v Rim k papežu Damazu, kateremu je bil zaradi znanja svetopisemskih jezikov v pomoč v teoloških zadevah in razlagah. Teološki nesporazumi so izhajali ravno iz nepoznavanja svetopisemskega besedila in različnih prevodov. Papež Damaz je Hieronima prosil, naj razloži razna svetopisemska besedila, preveri in poenoti prevode, da ne bodo razlog za teološka razhajanja. Tega dela se je Hieronim lotil s pridobljenim znanjem jezikov in ljubeznijo do Svetega pisma, ki ga je posredoval tudi skupnosti uglednih rimskih žena. Te so se zbirale k razlagi in premišljevanju Svetega pisma, zlasti psalmov in drugih pomembnih besedil. Psalme so prepevali celo v hebrejščini. Tej skupnosti žena in deklet, med njimi so bile Marcela, Pavla, Eustohijo in druge, je postal tudi duhovni voditelj.

Čas bivanja v Rimu je šel proti koncu. Hieronimovo delo, zlasti prevajanje in redakcija Svetega pisma, asketska strogost in oster jezik, s katerim je grajal rimsko duhovščino, sta mu naprtili nasprotovanja. Ko je umrl papež Damaz (384), je Hieronim izgubil svojega zagovornika in prijatelja. Papež Siricij mu ni bil naklonjen. Čeprav so nekateri menili, da bi bil Hieronim vreden Damazov naslednik, na kar se tudi sam sklicuje v pismu Azeli (*Pismo 45*), se je odločil zapustiti Rim in oditi v Palestino. Z njim so odpotovali tudi brat Pavlinijan, nekateri menihi in rimske gospe, kot Pavla, Evstohija in druge.

V BETLEHEMU

V Palestini je kot romar najprej obiskal pomembnejše kraje, odšel je tudi v Aleksandrijo in se tam srečal s slepim Didimom, asketom in priznanim krščanskim pisateljem, od katerega se je mnogo naučil. Obiskal je še druge puščavnike in askete ter se končno naselil v Betlehemu. Tu je zlasti po zaslugi bogate Pavle dal zgraditi tri samostane (gostišča): za moške, ženske in romarje. Predstojnik prvega je bil Hieronim, drugega Pavla. Samostansko življenje je zahtevalo skupno dnevno molitev

v posameznih samostanih, delo na polju, s katerim so se preživljali, hišna opravila, druge samostanske skrbi. Ko so se samostani znašli v gospodarskih težavah, je poslal brata Pavlinijana, naj gre v rojstni Stridon, »če še obstaja«, uredi družinsko zapuščino, da bi z njo lahko oskrboval samostanske skupnosti.

V Betlehemu je Hieronim nadaljeval redakcijo in prevajanje svetopisemskih knjig. Pri tem se ni držal kakega vrstnega reda, marveč je gledal predvsem na potrebe in želje menihov in redovnic. Prednost je dal psalmom, evangelijem in prerokom z razlagami.

Prihajala je starost, bolezen, slepota, delo ..., ki so Hieronima opominjali, da se približuje konec. Umril je leta 419 (ali 420) in je bil pokopan v Betlehemu. Njegove posmrtno ostanke so v 13. stoletju v času križarskih vojn prenesli na varno, v Rim, kjer počiva v cerkvi Santa Maria Maggiore.

HIERONIMOVO DELO

Hieronimovo delo je obsežno in raznovrstno: teološko, prevajalsko, hagiografsko, zgodovinsko, polemično in drugo. Temu je treba prišteti še duhovno vodstvo, s katerim je druge spodbujal, kako živeti evangelijski ideal uboštva, odpovedi sebi in svetu. Slednje je prišlo do veljave zlasti v številnih pismih, ki jih je pisal prijateljem in znancem iz mladosti, za časa bivanja v Rimu, Akvileji in na vzhodu, pa tudi krščanskim pisateljem, s katerimi je razpravljал o teoloških vprašanjih ali o njih polemiziral.

PREVAJALEC IN RAZLAGALEC SVETEGA PISMA

Hieronim je evropsko in svetovno kulturo obogatil zlasti s prevajanjem in razlagami Svetega pisma. V njem je našel to, česar ni našel pri rimskih pisateljih, ki jih je bral in občudoval zaradi njihovih misli in stila. V besedilih Svetega pisma se mu je odpirala pot, ki je usmerjala njegovo življenje. Odločilnega pomena naj bi bile sanje, ki so spremenile njegovo življenjsko pot. Hieronim pripoveduje,

da je v času bivanja v Antiohiji, ko je okrevail od dolgega potovanja in izmučenosti telesa, in se je tako rekoč že pripravljail na smrt, v sanjah doživel, da so ga pripeljali pred sodnika:

»Vprašan, kaj sem, sem odgovoril, da sem kristjan. Mož na prestolu je rekel: «Lažeš, ti si Ciceronov človek, ne kristjan; kjer je namreč tvoj zaklad, tam je tudi tvoje srce». Takoj sem umolknil in med tepenjem – dal me je namreč pretepsti ... me je huje mučila pekoča vest ... Vendar sem začel vpiti in tuliti: «Usmili se me, Gospod, usmili se me!» (Pismo 22,30).

Opustil je branje »posvetnih knjig« in »s toliko vnemo prebiral božje knjige, s kolikšno poprej posvetnih nisem prebiral,« navaja v istem Pismu.

Sveto pismo mu je bilo že doslej spodbuda za puščavniško in spokorno življenje. Še bolj ga je vzljubil in želel brati Božjo misel v izvirnih jeziki, hebrejskem, grškem in aramejskem. Izpopolnil se je v grščini, ki mu je bila deloma že znana, ponudila pa se je tudi priložnost za učenje hebrejščine, kar mu je omogočil Jud, spreobrnjenec v krščanstvo, ki je postal njegov učitelj. Kljub občasnim težavam in omahovanju je iskal nove razloge za vztrajnost pri začetem delu. Nove spodbude je dobil, ko je videl, da se tudi puščavniki in menihi, podobno kot krščanski pisatelji, prerekajo zaradi različnih razlag verskih in asketskih resnic. Nekateri so njegove razlaga sprejeli, drugi pa so jih zavračali.

Glas o Hieronimovi izvedenosti v razlagah Svetega pisma je prišel do Rima. Ko je s škofoma Pavlinom in Epifanom prišel v Rim, je bil tu že znan kot izvrsten prevajalec in razlagalec Svetega pisma. Papež Damaz ga je sprejel za svojega svetovalca in mu naročil, naj poenoti (redigira) obstoječe prevode Svetega pisma. Različnost prevodov je bil tudi razlog za različna tolmačenja, ki so vnesla nasprotovanja med razlagalce, vse do medsebojnega obtoževanja herezije. Ko je primerjal prevode, je ugotovil, da je toliko različnih prevodov, kolikor je tudi različnih rokopisov. Iskal je izvirnike, ti pa so bili napisani v hebrejščini oziroma v grščini. Znanje teh jezikov in predhodna izurjenost v

latinščini, v kateri se je izpopolnil ob branju latinskih klasikov, so mu bili v pomoč pri prevajanju oziroma preverjanju prevodov. Prip-ravil je nov prevod Svetega pisma na osnovi izvirnih jezikov. Strokovnjaki ugotavljajo, da je nekatere prevode pripravil površno, tako rekoč čez noč, kar ne zmanjšuje pomembnosti njegovega dela. Ta prevod so imenovali *Vulga-ta*, to je splošno znani in uporabni prevod, ki ga je Cerkev sprejela kot zanesljivo in uradno besedilo za rabo v teoloških in cerkvenih zadevah vse do 2. vatikanskega koncila.

TEOLOŠKI SPISI

V teoloških spisih Hieronim obravnava pomembna vprašanja tedanjega časa: boj proti arijancem glede nauka o Sveti Trojici (isto bistvo Božjih oseb), devištvo Matere Božje po porodu prvorojenca, vloga Božje milost in človekove volje, zagovor devištva in celibata pred zakonom, vrednost posta in askeze. Pogosto navaja po spominu razne pi-satelje, ki zagovarjajo nasprotujoče si poglede o teh vprašanjih. Dokaz, da je dobro poznal tedanji verski nauk, razhajanja in napetosti. V nekaterih primerih je samo iz Hieronimovih navedb znano stališče kakega teološkega pisa-telja, npr. sv. Viktorina Ptujskega, Vigilancija, Pelagija in drugih. V razlagah in polemikah se je skliceval na judovsko tradicijo in pomen raznih besed. V svojih spisih pogosto polemizira s svojimi nasprotniki glede verskih vprašanj, tako v spisih *Contra Iovinianum*, *Contra Helvetium*, *Contra Johannem episcopum Hierosolymitanum*, *Contra Vigilantium*, *Contra Rufinum* ... V slednjem Hieronim očita Rufinu nedosleden in slab prevod Origenovih *Počel* (*Peri archon*), Rufin pa Hieronimu njegov suženjski prevod istih *Počel* itd.

Posebno mesto zavzemajo Hieronimova pisma, različna po vsebini, značaju in dolžini. V njih najdemo izpovedi pisateljevih osebnih misli in čustev, zamer, polemik in sprave, pa tudi obširne razprave o teoloških in vzgojnih vprašanjih. Hieronimu pripisujejo 154 pisem po številu, F. Ks. Lukman le 125. M. Mandac jih

imenuje »Hieronimov biser«, F. Ks. Lukman jih razvršča v štiri skupine: prijateljska, tolažilna, asketična in znanstvena. Ta razvrstitev predstavi njihov značaj, v katerem Hieronim izraža prijateljstvo in bližino številnim prijate-ljem iz časa svoje mladosti, pa tudi poznanstva, ki so ga vezala na tedaj znane osebnosti, prijatelje ali pa nasprotnike, zlasti pa v njih navaja asketska stališča in navodila. Hieronim ne okleva v pismih izraziti svoj čustveni, kdaj tudi polemični ton, prav tako jasna asketska navodila tistim, ki so zaupali v njegovo duhov-no modrost in prijateljsko spremljanje.

ZGODOVINSKI SPISI

Hieronim, ki ga je puščavniško in meniško življenje ne samo mikalo, ampak ga je tudi živel, je zapustil nekaj odmevnih življenjepi-sov prvih puščavnikov. Tako sv. Pavla Puščav-nika, sv. Malka, sv. Hilariona, še druge navaja v svojem delu *O slavnih možeh*. Dvomi, da so življenjepisi zgolj romanizirani življenjepisi o osebah, ki nimajo zgodovinske podlage, da so torej napisani le z namenom, da bi se kristjani bolj pogumno določali za puščavniški in meniški stil življenja, sicer obstajajo, a so tudi ovrženi. S sv. Malkom se je Hieronim osebno srečal, na kar se tudi sklicuje. Uglednim rimskim gospem in dekletom je hotel ovre-dnotiti asketsko in spokorno življenje, hkrati pa je pred rimsko javnostjo branil strogost, odpoved in prizadevanje za duhovno življenje, ki ga je tudi sam živel. To so mu prizadeti zamerili in se mu tudi maščevali, da je sklenil zapustil Rim in oditi v Palestino.

Posebno zgodovinsko vrednost ima Hieronimovo zgodovinsko delo *O slavnih možeh* (*De viris illustribus*). Pobudo je našel v knjigi rimskega zgodovinarja Svetonija z istim naslovom. Ta je v svojem delu navedel imena slavnih ljudi in njihovo delo, Hieronim želi pri kristjanih prebuditi zavest, da kr-ščanstvo lahko enakovredno pokaže na svoje pomembne ljudi. Časovni razpon navedenih oseb se prične s sv. Petrom, apostolom, in se konča s Hieronimom. Delo, v katerem

omenja 135 oseb, njihovo življenje in delo, je napisano leta 392. Velja za prvo zgodovinsko predstavitev krščanskih pisateljev, apologetov, cerkvenih očetov in drugih piscev, med katere je prištel tudi znane in pomembne rimske pisatelje, kot so Filon, Jožef Flavij, Seneka in drugi. Hrvaški patrolog Janko Šagi – Bunić (1921-1999) meni, da je Hieronim dejansko »oče patrologije.«

HIERONIMOV ROJSTVI KRAJ - STRIDON

Ob obletnici Hieronimove smrti in vlogi njegovega dela v korist vesoljne Cerkve, evropske in svetovne kulture, se ne smemo izogniti vprašanju geografske lege njegovega rojstnega kraja Stridona, ki je še vedno neznan in neidentificiran. Tuji in domači raziskovalci se utemeljeno nagibajo k temu, da moramo lego Stridona iskati na ozemlju med nekdanjima rimskima mestoma Akvilejo (Oglejem) in Emono (Ljubljano). Ker gre za prostor, ki je nam, Slovencem, znan, lahko brez očitka pristranskosti prispevamo pomemben delež pri reševanju tega vprašanja.

Podajamo kratek pregled domnev, ki so se oblikovale glede tega vprašanja do danes. Pri tem so nekateri imeli bolj domoljubne namene kot pa znanstveno kritični pristop ali pa so celo navajali le enostranske in celo izmišljene podatke. Zgodovinarji in arheologi so se doslej zaman trudili, da bi odkrili navedbe kraja v drugih zgodovinskih zapisih tistega časa ali v arheoloških izkopavanjih. Tudi sklicevanje na toponim, Stridon, ter podobno zapisana ali zveneča imena krajev, ki so jih nekateri iskali kot inačico, ni dalo prepričljivega odgovora. Štrigova v Medžimurju je daleč od tedanje in današnje Dalmacije, Zrenja (Sdregna) pri Buzetu v Istri ne daje prepričljive utemeljitve, saj bi – tako razlagalci - Hieronim brez pomislekov kot svoj rojstni kraj navedel Istro, za katero so vsi vedeli. Še manj prepričljiva je lokacija Stridona na Grahovem polju v Bosni ali kje v bližini. Meja med Dalmacijo in Panonijo, ki

jo Hieronim omenja, se je spreminjala, in ne označuje ne tedanjih ne današnjih meja. Zato nekateri, npr. M. Mandac preprosto opuščajo nadaljnje iskanje lokacije Stridona.

Znani hrvaški arheolog Franjo Bulić (1846-1934) domneve o legi Stridona razvršča v štiri skupine: dalmatinsko, panonsko, istrsko in nevtralno.

Dalmatinska domneva sloni na prepričanju, da se je Hieronim sam imel za Dalmatinca, da je njegov rojstni kraj Grahovo v Bosni ali kje v bližini. Bulić se je skliceval tudi na nek napis na kamniti plošči (naveza Petković – Alačević), ki je bil očitno izmišljen, njegova usoda pa ni znana. Zagovornik dalmatinske domneve je bil tudi hrvaški pesnik Marko Marulić (1450-1524), kar je zadevi dalo še večjo veljavo.

Panonsko domnevo so zagovarjali Melchior Inchoffer (1644), pozneje Josip Bedeković (1752; hrvaški prevod 2017), ki meni, da gre za Štrigovo v Medžimurju, kjer je sv. Hieronimu posvečena pavlinska cerkev. Domnevo sta zagovarjala tudi Janez Vajkard Valvazor (1689) in Ludvik Schönleben (1681); oba navaja tudi J. Bedeković, resne pomisleke pa je imel škof Anton Martin Slomšek (1800-1862). Domneva hoče zlasti poudariti, da je Hieronim rojen na hrvaških in ne na madžarskih tleh.

Istrska domneva je odgovor na dalmatinsko (hrvaško). Dokazuje, da je svetnik doma iz njihovih krajev, iz Istre, iz Zrenja (Sdregna) pri Buzetu. Zagovarjajo jo predvsem italijanski avtorji, kot so Flavius Blondus (1539), Domenico Vallarsi (1771), Peter Stanković (1824) ter Ivan Milotić (2006). Polemika glede lege Stridona se je dejansko osredotočila predvsem na dalmatinsko in istrsko domnevo.

Nevtralna, liburnijska domneva ni bila nikoli v ospredju, čeprav ima najprepričljivejše dokaze. Zagovarjal jo je že splitski Arhidiakon Tomaž v 13. stoletju. Stridon locira v Liburnijo, na skrajni sever Dalmacije (Dalmatia supra mare). Domnevo zagovarjajo številni že imenovani raziskovalci, kot so F. Cavallera, A. Vaccari, in drugi. Mate Suić (1986), akademik, arheolog in zgodovinar, umešča Stridon v Liburnijo, na področje

naselij Žejane, Šapjane, Mune, Pasjak, Starod ... Za to lokacijo se zavzema tudi novejši avtor S. J. Škunca (2018). R. Valenčič (2007) locira Stridon nekoliko severneje, na slovenski Kras, v geografski prostor med Akvilejo in Emono, kakor dokazujejo M. Premrou, R. Rogošič, F. Ks. Lukman, D. Nežić (1985) in navaja papež Benedikt XVI. (avdienza, 18. 10. 2007).

Oporne točke za liburnijsko-kraško domnevo so Hieronimovo življenje in omembe v njegovih spisih: (1) mladostna leta, duhovno dozorevanje in trajna prijateljstva doživlja v Akvileji v »zboru blaženih« (»corus beatorum«), s katerimi ohranja osebne stike (pisma); (2) akvilejskim klerikom se zahvaljuje za prizadevanje, da so mlajšo sestro, ki je zašla na kriva pota, spodbudili k spreobrnjenju, in jo priporoča njihovi nadaljnji skrbi, tudi škofu Valerijanu (Pismo 7); (3) Hieronim pošilja brata Pavlinijana iz Betlehema v domač kraj, naj uredi dediščino, če jo je še kaj ostalo po napadih Gotov. Prosi ga, naj se tedaj oglasi tudi pri škofu Kromaciju v Akvileji; (4) v pisnem, morda tudi osebnem stiku je s skupnostjo žena (devic) in menihom Antonijem Emoni; novejše arheološke najdbe v Ljubljani (Emoni) leta 2017-2018 potrjujejo močno navzočnost krščanstva na tem področju; (5) svojo deželo, poleg Ilirika in Tracije, navaja kot tretjo deželo, v kateri je rojen; (6) na področju Krasa in v njegovi bližini je večja koncentracija cerkva, posvečenih sv. Hieronimu (Nanos /1350 m/, Koritnice, Čelje, Ivanje selo, Bošamarin pri Kopru, Topolovec, Kontovel, preimenovane pa v Jasenu pri Il. Bistrici in v Gornji Branici); (7) o navzočnosti krščanstva na tem prehodnem ozemlju pričujeta poznoantični krščanski cerkvi na Šilentaboru nad Zagorjem in Ahacu pri Ilirski Bistrici. Celotno ozemlje leži na pomembnem prehodu med vzhodom in zahodom, ki ga zaznamujejo obrambne, trgovske in vojaške poti, tako Claustra Alpium Iuliarum kot tudi druga arheološka nahajališča in rimske poti v neposredni bližini itd.

*

Sv. Hieronim je gotovo najvidnejša osebnost, rojena na območju današnje Slovenije. Predstavitev njegovega življenja nam odkriva njegov ognjevit značaj, moč volje in delavnost spokornika in puščavnika, duhovnega voditelja in prevajalca, ki je s svojim prevodom Svetega pisma iz izvirnih jezikov v latinščino trajno zapisan v spomin človeške kulture in omike. Doslej so si sosednji narodi lastili Stridon kot kraj njegovega rojstva. Hieronimovo življenje, navedbe v njegovih spisih in dejanja govore, da je njegov rojstni kraj nekje na našem Krasu, kakor trdijo številni nekdanji in današnji raziskovalci. Pomembnejše od tega pa je, da v Hieronimu prepoznamo človeka, zvestega Kristusovemu evangeliju in mu sledimo. Tudi današnjemu človeku kliče: »Kdor ne pozna Svetega pisma, ne pozna Kristusa.«

LITERATURA

- Bedekovich, Joseph (1752), *Natale solum magni Ecclesiae doctoris Sancti Hieronymi, Neostadii Austriae* (hrvaški prevod: Bedeković, Josip /2017/, Knjiga o sv. Jeronimu, Iliriku i Međimurju, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i dr., Zagreb – Čakovec).
- Benedikt XVI. (2008), *Die Kirchenvater*, St. Bebnor Verlag, Leipzig.
- Camisani, Enrico (2000), ur. , *Girolamo. Gli uomini illustri. Introduzione, traduzione e note di Enrico Camisani*, Citta Nuova.
- Cavallera, Ferdinand (1922), *Saint Jérôme. Sa vie et son oeuvre* (I, 1-2), Louvain – Paris.
- Lukman, Franc Ksaver (1941), *Svetega Hieronima izbrana pisma*, I-II, Mohorjeva družba, Celje.
- Mandac, Marijan (1995), *Sveti Jeronim Dalmatinac, Služba božja*, Knjiga 26. Makarska.
- Nežić, Dragutin (1985), *Istarski sveci*, v: Badurina, Anđelko - Ivančević, Radovan (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Sveučilišna naklada Liber i Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 264-277.
- Premrou, Miroslav (1920), *Dalla patrida di s. Girolamo*, v: La Scuola Cattolica 49 (1920), 235-246, 286-295; prepis in uvod Valenčič, Rafko (2012), v: Arhivi, Glasilo arhivskega društva in arhivov Slovenije 37 (2014), št. 1, 11-19.
- Škunca, Josip Stanko (2018), *Sveti Jeronim – naš zemljak iz Stridona*, Ogranak Matice hrvatske u Rijeci, Rijeka.
- Špelič, Miran (2005), *Patres. Cerkveni očetje v Narodni in univerzitetni knjižnici*, Ljubljana.
- Vaccari, Antonio (1921), *S. Girolamo. Studi e schizzi in occasione del XV centenario della sua morte*, Civiltà Cattolica, Roma.
- Valenčič, Rafko (2007), *Sveti Hieronim – mož s Krasa. Prispevek k ubikaciji Stridona, rojstnega kraja sv. Hieronima*, Družina, Ljubljana.